

	Халқ сони(минг)		Никоҳдан ўтганлар		Ажрашганлар	
	2017-й.	2018-й.	2017-й.	2018-й.	2017-й.	2018-й.
Қорақалпоғистон Республикаси	1842,3	1869.7	14109	14450	1309	1340
Нукус шаҳри	310,9	315,1	1904	2151	291	331
Туманлар:						
Амударё	191,6	195,2	1481	1710	93	106
Беруний	183,9	187,6	1827	1849	111	138
Қораўзак	52,0	52,4	331	323	32	23
Кегейли	88,9	89,4	571	570	65	53
Қўнғирот	126,8	128,3	939	881	116	107
Қонлиқўл	49,7	50,3	354	323	38	33
Мўйноқ	30,9	31,3	171	175	25	23
Нукус	48,2	49,1	370	407	37	34
Тахиатош	71,9	72,8	494	474	67	69
Тахтақўпир	39,7	39,9	268	299	19	15
Тўртқул	206,4	210,3	1978	1758	114	105
Ходжейли	119,7	121,2	834	947	98	110
Чимбой	113,8	115,2	756	903	78	72
Шўмоной	55,1	55,6	314	306	33	33
Элликқалъа	152,8	156	1517	1374	92	88

*) Қорақалпоғистон Республикасининг статистик ахборотномаси

Жадвал кўрсаткичларига кўра ажримларда умумий ўсиш мавжуд, шу билан бир қаторда туманлар кесимида кўрсаткичлар ҳар хил, айрим туманларда ажримлар сони камроқ бўлса, айримларида эса кўпроқни ташкил қилган. Бу маълумотлардан келиб чиқиб, айнан бу кўрсаткичларнинг аксарияти қандай сабабдан эканлигини аниқлаш бизнинг биринчи галдаги вазифамиз ҳисобланади, шундан сўнг ажримларга айнан кўпроқ

сабаб бўлаётган муаммоларнинг олдини олиш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ бўлади. Бундай чора-тадбирлар мустақкам оилаларни барпо қилишга, соғлом муҳитли оилада баркамол авлодни дунёга келтириб, ўстириб улғайтиришга, камолотга етказишга, мустақил, эркин фикрловчи жамиятни, энг илғор ривожланган мамлакатни қуришга ёрдам беради.

Адабиётлар

- 1.Ковалев С.В. Психология семейных отношений. - Фрунзе: 1990.
- 2.Турсун А. Мустақкам оила асослари. -Т.: 2012.
- 3.Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. -М.: 2000.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада қорақалпоқ оилаларидаги ажралишларнинг сабабларини ўрганишнинг аҳамиятлилиги ва долзарблиги ёри-тиб берилган.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются актуальность и важность изучения причин разводов в каракалпакских семьях.

SUMMARY

The article discusses the relevance and importance of studying the causes of divorces in Karakalpak families.

ИНГЛИЗ ТИЛИНИ ЎРГАНИШДА ПСИХОЛОГИК ЁНДАШУВНИНГ АҲАМИЯТИ

Д.У.Каппбергенова - ассистент ўқитувчи

Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

Таянч сўзлар: психология, жараён, ёндашув, хотира, мантик, полилог, лойиха, фаолият, машқ, маълумот.

Ключевые слова: психология, процесс, подход, память, логика, полилог, проект, деятельность, упражнения, информация.

Key words: psychology, process, approach, memory, logics, polylog, project, activity, exercises, information.

Мамлакатимизнинг ҳар бир жабҳаларида уни тубдан яхшилаш, янгилаш ва такомиллаштириш жараёнлари олиб борилмоқда. Бу йўналишда 1997 йил 19 августда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси сессиясида “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” ва “Таълим тўғрисида” ги қонунларнинг қабул қилиниши таълим соҳасида муҳим бурилиш ясади. Бундан кўзланган асосий мақсад таълим тизимини модернизация қилиш, таълим-тарбия мазмунини тубдан янгилаш, юқори малакали рақобатбардош кадрлар тайёрлаш ва ўқув жараёнига замонавий инновацион ва ахборот коммуникатив технологияларни жорий этишдир. Президентимиз томонидан 2017 йил 7 февраль ПФ-4947-сонли “Ўзбекистон Республикасини ривожлан-тириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармонида; 2017 йил 11 августдаги 610-сонли “Таълим муассасаларида чет тилларини ўқитишнинг сифатини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарорларида айнан белгиланган вазифаларни амалга ошириш кўзда тутилган.

Таълим тизимида ўқувчи ва талабаларга билим беришда нафақат турли методлар, инфор-мацион технологиялар, балки уларнинг психологик жиҳатлари ҳам асосий рол ўйнайди.

“Психология” сўзи грекча “псюхэ” (жон, рух) ва “логос” (сўз, илм) сўзидан олинган бўлиб, унинг

маъноси, “жон, рух илми” демакдир. Психология – табиий ва ижтимоий фан сифатида воқеликнинг алоҳида соҳаси бўлган психикани ўрганади [1:4].

Психология фанининг таракқиётида муҳим ўрин тутган Б.Г.Ананев, П.П.Блонский, Л.С. Выготский, А.В. Запорожес, К.Н. Корнилов, Г.С.Костюк, А.Н.Леонтьев, А.Р.Лурия, С.А.Рубенштейн, А.А.Смирнов, Б.М.Теплов, Д.Н. Узнадзе ва бошқалар илмий ишлар олиб борганлар [2:11].

Таълим беришда, яъни чет тилларини ўрганишда ҳам психологик ёндашув муҳим ҳисобланади. Унда хотира асосий ўринни эгаллайди. Индивиднинг ўз тажрибасида эсда сақлаб қолиши ва кейинчалик уни яна эсга тушуриши хотира деб аталади [3:347]. Тил ўрганувчилар кўпинча сўзларни хотирада яхши сақлаб қолмаётганликларидан азият чекадилар. Бугун ёдланган сўз, сўз бирикмалари эртасига унутиб қўйилганликларини айтадилар. Бунинг асосий сабаби нимада деб бош қотирадилар. Маълумки, баъзи маълумотлар хотирада узоқ сақланади, аммо баъзилари меҳнат фаолиятимиз учун муҳим бўлган маълумотлар эса тез хотирамиздан ўчади. Уни қанча эслашга уринмайлик ярим чала эслаймиз ёки батамом эслай олмаймиз. Бунинг учун хотира машқларининг ўрни бекиёсдир.

Хотира - бу тажрибамизга алоқадор ҳар қандай маъ-

лумотларни эслаб қолиш, эсда сақлаш, эсга тушуриш ва унутиш билан боғлиқ мураккаб жараёндир [3:96]. Буюк бобокалонларимиз А.Темурнинг хотираси ҳақида афсоналар юради. У ўз қўл остидаги бекларнинг нафақат исмини, балки отасининг исмларини ҳам ёддан биларкан, учрашувларда бевосита номини айтиб мурожаат қиларкан. Бу фазилат ҳам унинг ўз қўл остидагилар орасида обрўининг баландлигига таъсир кўрсатган. Хотиранинг қуйидаги турлари мавжуд [4: 98].

- **Кўргазмали хотира.** Бундай турга кирувчилар бирор нарсани ёки ҳолатни ўз кўзлари билан кўрмагунларича яхши эслаб қоламайди ва моҳиятини ҳам тўлиқ англай олмайдилар.

- **Мантиқий хотира.** Бу турдаги хотира эгалари ўзича фикрлаб, нарсаларнинг номини қайта-қайта айтиб, ҳаёлида мавжум тарзда тасаввур қилмагунча эслаб қолишлари қийин бўлади.

- **Эмоционал хотира.** Бу типдагилар эса ҳис қилган ва эмоционал образ қолдирган нарсаларни яхши эслаб қоладилар.

- **Феноменал хотира.** Ушбу хотира эгалари бир вақтнинг ўзида жуда катта ҳажмдаги маълумотларни

Кўргазмали хотира машқлари	Мантиқий хотира машқлари	Эмоционал хотира машқлари
Brainstorming, picture description, photo, jumbled story, posters, activities, puzzles, card and word games.	Jigsaw reading, case study, book reviews, survives, guessing games, imaginative writing.	Role play, dialog, conversation, project work, presentation, talk show.

Одатда хотирани муайян турларга ажратишда асос қилиб унинг характеристикасини, яъни эсда олиб қолиш, эсда сақлаш, қайта эсга тушириш, эслаш, таниш сингари жараёнларни амалга оширувчи фаолиятнинг хусусиятлари билан боғлиқ ҳолда олинади. Э.Ғозиев хотирани асосан 5 та муҳим мезонга, турларга, кўринишга ажратади.

- **Рухий фаолиятнинг фаоллигига кўра:** ҳаракат ёки мотор ҳаракат хотираси, образли хотира, ҳис-туйғу ёки ҳиссиёт хотираси, сўз-мантиқ хотираси;

- **Рухий фаолиятнинг мақсадига биноан:** ихтиёрий, ихтиёрсиз ва механик хотира;

- **Рухий фаолиятнинг давомийлигига кўра:** қисқа муддатли, узоқ муддатли ва оператив хотира;

- **Рухий фаолият кўзгатувчисининг сифатига кўра:** муסיкий, эшитиш хотираси;

- **Рухий фаолиятнинг инсон касбий йўналишига қараб:** феноменал, касбий хотира [3:239].

Демак, руҳий фаолиятнинг фаоллигига кўра, тил ўрганувчи талабалар эсларида яхши сақлашлари учун дарс жараёнида рангли расмлар, турли хил шаклдаги диаграмма ва жадваллар, товушлар орқали бажарилади-

хотирада узоқ вақт сақлаб қоладилар ва керагида эсга туширадилар. Бундай хотира эгаларининг эслаб қолиш услублари бўлар экан.

Демак, инглиз тилини ўқитиш жараёнида хотиранинг кўргазмали, мантиқий ва эмоционал турларидан фойдаланамиз. Жумладан, дарс мавзуларини тушунтиришда кўргазмали хотира муҳим ўрин тутати. Чунки талабаларга мавзу бўйича турли хил расмлар, диаграммалар, харита, видеолар каби кўргазмали материаллардан унумли фойдаланилса ва шу ҳақда уларга гаплар туздирилса, амалиётда фойдаланилса маълумотлар узоқ вақт эсда сақланади. К.Г.Маркварт (1981) фикрича “билим” тушунчасининг асл моҳияти хотирада сақланувчи ахборот сифатида қаралади [5:16]. Мантиқий хотирада эса кўпроқ мушоҳада юритилса, танқидий фикрланса, ўқиган матнларни ҳаёлан сурати чизилса, эслаб қолиш осонроқ бўлади. Эмоционал хотира ўрганган билимларини кичик сахна кўриниши, диалог, полилог ва проект ишларида намоён этиш орқали яхши эслаб қоладилар. Қуйида биз хотирани мустаҳкамлашга доир машқлардан намуна келтирдик.

ган машқлар, воқеа ҳодисаларни ифодалаб ёзиш ёки гапириб бериш; руҳий фаолиятнинг мақсадига биноан турли хил интерактив, интегратив, коммуникатив машқ ва топшириқлар, ўйинлар амалга оширилади; руҳий фаолиятнинг давомийлигига кўра эртас, ҳикоя ёки асарларни ўқиш, уларни гапириб бериш, уни кўчириб ёзиш, ижодий фикр юритиш; руҳий фаолият кўзгатувчисининг сифатига кўра мавзуга доир муסיқа тинглаш ва янги сўзлари билан ишлаш, матн тинглаш ва бир-бирларига матннинг мазмун ва моҳиятини гапириб бериш назарда тутилади; руҳий фаолиятнинг инсон касбий йўналишига қараб тил ўрганувчилар касбга доир атама ва терминлар иштирокида ролли ўйинлар, интервью ва муҳокамалар уюштириш хотирада сақлаб қолишга ёрдам беради.

Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, хотирани мустаҳкамлаш ва хотирада узоқ сақлаб қолиш дарс жараёнини ташкиллаштириш, яъни мавзу бўйича хотира турларига мос машқ ва топшириқларининг тўғри танланганлигига ва дарсни самарали ташкиллаштиришга боғлиқ деб ҳисоблаймиз.

Адабиётлар

1. Зуфарова М.Э. Умумий психология. Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти нашриёти. -Т.: 2010, 304-б.
2. Сирлиев Б.Н., Бекназаров А.А., Арзикулов Д.Н. Психология. -Т.: 2005, 136- б.
3. Ғозиев Э.Ғ. Психология: Ўрта махсус, касб хунар таълими маркази. -Т.: “Ўқитувчи” НМИУ. 2008, 352- б.
4. Каримова В. Психология. Ўқув қўлланма. А.Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти. -Т.: 2002, 203- б.
5. Фарберман Б.Л. Илғор педагогик технологиялар. Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси. -Т.: “Фан”, 2000. 127-б.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада инглиз тилини ўрганишда психологик ёндашувнинг аҳамияти ҳақида фикр юритилган. Муаллиф тил ўрганишда хотиранинг ўрни ва уларнинг турларини мисоллар билан ёритган.

РЕЗЮМЕ

В статье обсуждаются вопросы важности психологического подхода к изучению английского языка. Автор описывает роль памяти в изучении языка и её типы.

SUMMARY

The article is devoted to the discussion of the importance of the psychological approach to learning English. The author of the article describes the role of memory in language learning and its types.

КРИТЕРИИ ГОТОВНОСТИ К БРАКУ

М.А.Утепбергенов – кандидат педагогических наук, доцент

Научно-практический исследовательский центр «Оила»

при Кабинете Министров Республика Узбекистан, управление Республики Каракалпакстан

Таянч сўзлар: никоҳга тайёргарлик омиллари, мулоқот маданияти, турмуш ўртоғи, эр-хотин муносабатлари, никоҳ мустаҳкамлиги.

Ключевые слова: критерии готовности к браку, культура общения, брачный партнёр, конфликтные ситуации, супружеское общение, устойчивость брака.

Key words: criteria of readiness to the marriage, culture of communication, marriage partner, conflict situations(marital conflict), matrimonial communication, firmness of marriage.

С первых минут рождения ребёнка на протяжении всей его жизни до последних минут предания его тела земле о человеке судят, оценивают, определяют по

множеству критериев. Новорождённый согласно росту, весу, психофизическому и соматическому состоянию оценивается, насколько он в пределах нормы или имеет